Gondolatok a szövetkezetek nemzetközi évéhez

| 2012. november 19.

A Falu XXVI. évfolyamának 3-4. számában megjelent cikket a kiadó (a Nemzeti Agrárszaktanácsadási,Képzési és Vidékfejlesztési Intézet) hozzájárulásával az alábbiakban teljes terjedelemben közöljük.

„A földet nem apáinktól örököltük,
hanem unokáinktól kaptuk kölcsön.”

Szövetkezés a vidék jövőjéért
Dr. Szabó Zoltán ügyvezető titkár
(HANGYA Együttműködés)

A mottóul választott gondolat korunk egyik legnagyobb kihívásának, a **fenntartható vidékfejlesztés** elvének frappáns megfogalmazása. Időszerűnek látszik az elmúlt húsz év tükrében annak számbavétele, hogy a gondolatok és tettek a ma számára milyen tanulsággal szolgálnak, és éppen ezért milyen teendőket tesznek indokolttá a hosszútávon élhető vidék léte szempontjából. Ebben az összefüggésben elsősorban annak tanulságait tekinti át a jelen cikk, hogy az **egyéni és közösségi tevékenységek viszonya** miként és miért alakult olyanná, ami a mai kort jellemzi.

Nem véletlen, hogy a 2010-ben alakult kormány programja a „Nemzeti Együttműködés Programja” címet kapta. A cím önmagában sugallja, hogy előrelépés, fejlődés csakis együttműködéssel érhető el. A szocialista korszak napjainkig ható társadalmi- gondolati öröksége az együttműködés tekintetében számos ellentmondást hordoz. Egyfelől a politikai kényszerrel létrehozott közösségeket (nevezzük nevén, szövetkezeteket) nem tekintette sajátjának, másfelől a „puha diktatúra” korában elindított engedményekkel az individuális szempontok térnyerését segítette, ami az 1990 utáni féktelen liberalizmus, „az egyén mindenek felett” szemlélet uralmához és – tisztelet a kivételnek, de - a valódi vállalkozói mentalitás helyett az ügyeskedő magatartás dominanciájához vezetett. A gazdaság és társadalom fenntartható fejlődéséhez ezért

nélkülözhetetlen az egyén és a közösség viszonyában a harmónia helyreállítása, megteremtése. A 2010-es kormányprogram (1) ennek megfelelően a mezőgazdaság fejlesztését illetően ezt a perspektívát sugallja:

„Csak egy összetettebb, sok kis- és közepes méretű birtokra épülő, változatos termékszerkezetű mezőgazdaság tud nagyszámú, megélhetést biztosító munkahelyet teremteni, és ezáltal kellő távlatot nyújtani a gazdatársadalom, és utánpótlást a fiatal gazdák számára.
E kisebb építőelemekből szerveződő gazdasági szerkezet a piaci versenyben akkor indul jobb eséllyel, ha államilag is támogatott, önkéntes beszerzési, termelési, feldolgozási, illetve értékesítési társulásokat hozunk létre.”

A dokumentum rámutat arra, hogy a magyar mezőgazdaság (beleértve a vidéket) megújulása az egyéni és közösségi tevékenység összehangolásán, szerves egységének kialakításán múlik. A gondolat nem új, hiszen a **magántulajdonra és valódi szövetkezetekre** épülő agrárágazat, mint a vidék felemelkedésének alapja az 1990-es kormányprogramnak is szerves része volt. Erről Antal József miniszterelnök a kormányprogram ismertetése során (2) így szólt:

„A kormány új agrárpolitikát hirdet meg. A piacgazdaság elképzelhetetlen valódi magántulajdonos nélkül, ami a mezőgazdaságban nagyrészt természetes személyek tulajdonát jelenti, és zömében egybeesik a tulajdon és a használat. Az új mezőgazdaság alapvetően magántulajdonos termelők családi együttműködésén, valamint a tulajdonosok valódi szövetkezetein, meghatározott, szűkebb körben állami gazdaságokon alapul.”

Ezzel összhangban született 20 évvel ezelőtt az 1991. évi XXV. törvény (közismert nevén az ú.n. kárpótlási törvény), amely meghatározó lépés volt a vidéki lét és társadalom jövőképének átalakításában. A földtulajdon rendezésének elvét követően az 1992. évi I. és II. törvényekkel az Antal- kormány az idézet másik meghatározó elemének, a szövetkezeteknek a helyzetét is az új tulajdoni-társadalmi viszonyok közé kívánta illeszteni.

Húsz év távlatában elmondható tehát, hogy azonos módon és eszközökkel látja a két kormányzat az agrárágazat és ezen keresztül a vidék felemelkedésének megvalósíthatóságát. Ugyanakkor joggal feltehető a kérdés: mi az oka annak, hogy húsz év után is csak irány meghatározásánál tartunk? Valóban nem történt semmi, ami utat és modellt mutatna? A kérdésekre adható válaszok hátterében a **privatizáció** során elkövetett hibák, a **valódi szövetkezetek kialakulását fékező hatások** egyaránt fellelhetők, de nem elhanyagolhatóak a **vállalkozói réteg** már említett, a szocialista múltból átörökített **attitűd**jei sem.

A közel- és régmúlt öröksége

Bár csábító lehet a magánosítás mulasztásainak részletesebb elemzése, a vidék elmulasztott fejlődési lehetősége szempontjából itt és most csak utalásszerűen indokolt foglalkozni e gondokkal. Mindenesetre a kárpótláshoz kapcsolódó befejezetlen folyamatok, így a **földtulajdon nevesítésének hiánya a termelőeszköz** oldaláról, az **élelmiszeripar és kereskedelem „kiárusítása" a piac** oldaláról tette kiszolgáltatottá a vidék mezőgazdasághoz kötődő szereplőinek zömét. Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, ebben a folyamatban benne rejlett az 1990 előtti időszak anyagi és szellemi öröksége is, így a földtulajdonhoz jutás egyéni eufóriája elnyomta a közösséget feltételező gazdasági- piaci racionalitás építésének felismerését, ami még azokat is megérintette, akiknek lehetősége lett volna a feldolgozóipar privatizációjában részt venni. A termelői kézben tartott piaci kapcsolatok hiányában az üzemi szintű versenyképességre koncentráló magatartás és ösztönzés önmagában is fékezte a fenntartható fejlődést, ezáltal a vidék fő gazdasági komponensének, a mezőgazdaságnak az említett programok szintjén vázol jövőképének elérését. Másként fogalmazva, a privatizáció egyéni szinten – ellentmondásai mellett- megteremtette a fenntartható vidékfejlesztés alapjait, de a kapcsolódó szervezeti, morális és mentális feltételek megakadályozták a program kiteljesülését. Ennek kulcseleme a **szövetkezeti rendszerfejlesztés hiánya** volt, ezért ennek részleteit mélyebben vizsgáljuk.

A valódi szövetkezés, azaz a versenyszféra szabályait alkalmazni képes, tagjai felé ugyanakkor nem- profitérdekelt, alulról építkező demokratikus közösség szisztematikus kiépítésére ugyanis az elmúlt húsz évben a jogi, mentális feltételek lényegében nem álltak rendelkezésre. Az 1992. évi szövetkezeti törvények a tiszta helyzet teremtés szándékával az egykor TSZ-be kényszerítettek mintegy politikai kárpótlását helyezték a középpontba, ugyanakkor lehetővé tették az egykor közös vagyon kft.-kbe történő átmentését, a jogi eszközök felkínálásával szinte utat mutatva erre. Ezt folyamatot erősítette a társadalmi szemléletben elterjedt, már említett **általános liberalizációs folyamat**, amelyet az egykori TSZ-ek érdekképviseleti szervezete maga is hangoztatott.

A valódi szövetkezeti fejlesztés esélyeit az 1994 utáni kormányzat gazdaság és társadalompolitikája tovább gyengítette. A szövetkezet és a kft. működése közötti lényegi különbség elmosásának szándéka (ami már az 1992.évi I. tv. – ben is teret nyert a szövetkezeti üzletrészt bevezetésével!), alapvetően a nyers tőkeérdekeltség további térnyerését szolgálta, és ez a jogi szabályozás szintjén

egyre érzékelhetőbbé vált. Természetesen nem hagyhatók figyelmen kívül a hasonló nemzetközi folyamatok (3), és az, hogy ebben az időszakban, de már 1990-től kezdődően a nyitottabbá vált magyar gazdaságban megjelent külföldi befektetők (piacot megvásárlók?) szándékait és lehetőségeit is erősítette ennek a szellemnek az uralkodóvá válása. Akár úgy is megfogalmazhatjuk, hogy vállalkozások jogi formája körüli ellentétek az egyszerű **tőkeérdekeltségre épülő filozófia** és a **munkaalapú társadalom kiépítésének szándéka** között feszült és feszül ma is. A valódi szövetkezet elsődleges célja ugyanis nem a tőkebefektetésével arányos osztalék, hanem a közös tevékenység fenntarthatósága, ami persze nem azt jelenti, hogy a szövetkezet egésze nem törekszik a profit elérésére, hanem azt, hogy a tagok a szövetkezeti profitból a részvétel arányában részesülnek. Ezért tekinthető a **szövetkezeti forma a fenntarthatóság letéteményesének**.

Nem újkeletű az ellentét a tőkeérdekeltségre épülő gazdaságfilozófia és a munka alapú társadalom kiépítésének szándéka között. Ennek talán egyik leggyakorlatiasabb jellemzését a XIX. század végi vidéki Magyarország helyzetéről az 1923-ban kiadott (4) „HANGYA első 25 éve” c. könyv adja a 17.-18. oldalán az alábbi idézet részlettel:

„…. A közgazdasági szabadság pompásan csillogó leple alatt sorvasztó folyamat indult meg, s egész vidéket ítélt halálra. Az üzérszellem hitel formájában adta be a mérget a falu népének, mely a mezőgazdasági bajok közepette kapva- kapott a halálos segítség után. Országszerte merészen tombolt a hiteluzsora……. A szorult helyzetbe került gazdák előre eladták a termésüket a falubeli uzsorásnak, aki gyakran váltót vett, s az így kiszolgáltatott adós feje fölött hamarosan megüttette a dobot. A kényszerárverések járványszerűen terjedtek…… A törvényhozás sem a föld népét, sem a termését nem védte a külföldi verseny megsemmisítő támadásával szemben……. Az uzsora ellen és a kereskedelmi leleményesség (gépmegrendelések, részletfizetéses rendelések gyűjtése, váltókkal való visszaélések) sokféle fajtája ellen védhette volna ugyan a törvényhozás a falusi népet, de ki gondolt erre az „állami beavatkozásra” a közgazdasági liberalizmus mézes heteiben?!”

Az idézett állapotok orvoslására alapította 1898-ban HANGYA szervezetét társaival együtt gróf Károlyi Sándor. A francia forradalom szabadságeszményéből kiinduló gróf a korabeli doktriner liberalizmus kritikájaként a gönci beszédben így fogalmazott:

„Az erősebb, az ügyesebb uralmának korlátnélküliségét kifogásoljuk, mert azt tartjuk, hogy a szabadság egymagában odaállítva, mint ideál, szertelenségekre

ragad, és az ügyesebbnek, az erősebbnek a korlátlan uralmához vezet akkor, ha nincs enyhítve ama másik két faktor által, amely száz és egynéhány évvel előtt Franciaországban hangzott fel először, és amelyet azóta a művelt világban mindenütt jelszónak fogadtak el, amely a szabadság eszméjét kiegészíti és korlátozza: ez az egyenlőség és testvériség fogalma."

Véleménye szerint ennek a liberalizmusnak a szabadságkultusza minden közösséget két részre szakít gazdasági és egzisztenciális téren. A kettészakított társadalom egyik oldalán a szabad versenyben előnyökre szert tevő erősebbek, míg velük szemben állnak a gyengébbek, akik nem képesek hasznot húzni belőle, sőt, esetleg még veszteség is éri őket. Anka tanulmánya (5) szerint Károlyi gróf e helyzetben úgy gondolta, hogy a megoldás a **szövetkezetek intézmény**ében található meg, mert akik a **szabad verseny áldozatai** lettek, nem tudják megfelelően érvényesíteni érdekeiket sem a verseny nyerteseivel, sem az állammal szemben. A gyengébbek tehát a szabadság által kínált cselekvési lehetőséggel nem tudtak úgy élni, hogy bármilyen hasznuk származzon belőle, mert az élet szabad versenyében eleve rosszabb feltételekkel indultak. Károlyi és társai szabadságot a közösségre alapozták, mert az képes azt hasznosítani, míg az egyén nem feltétlenül. A francia forradalomból származtatott elvi és eszmeáramlati oldalról e gondolatokat az is erősítette, hogy annak hármas egységében, a liberalizmus központi gondolatát jelentő szabadság mellett az egyenlőség és testvériség jelszava is hangsúlyt kap, ami a korabeli **keresztény-szociális áramlatok** mozgatórugója. Nem véletlen tehát az, hogy a korabeli statisztika szerint a HANGYA szövetkezeti elnökök mintegy 30 %-a protestáns lelkész volt. A keresztény-szociális eszmeáramlat katolikus képviselői is a jelentős segítséget adtak a szövetkezeti fejlesztéshez, hiszen Prohászka Ottokár püspök - aki magyarra fordította XIII. Leó pápának a „Rerum novarum" c. enciklikáját, mely a liberális kapitalizmust, mint a társadalmi egyenlőtlenség okozóját és a szocialista mozgalmakat, mint a magántulajdont tagadókat egyaránt bírálta - szintén aktív közreműködője volt a HANGYA szervezetet létrehozó Magyar Gazdaszövetség vezetésének.

A XIX-XX. század fordulójában létrejött HANGYA szervezet a szövetkezetek hálózatának megteremtésével a közösségformáló értékek tiszteletéről és képviseletéről tettek tanúbizonyságot. Liberális, ugyanakkor keresztény-szociális gondolkodóként olyan eszmék fontosságára hívták fel a kortársak figyelmét, amelyekről szerintük a liberalizmus elfeledkezett. A **túlzásokba eső szabadság ellenében a méltányos szabadság** képviseletét vállalták magukra, amely nem teremt kirívó egyenlőtlenségeket, mert a közösségi érdekeket helyezi előtérbe. A **szubszidiaritás / önsegély elvével** az emberek egymásrautaltságát és a

közösség iránti felelősségtudatát kívánták kifejezni, ugyanakkor keresztény alapon elvetették az uniformizáló egyenlőséget is.

Az 1998 után kormányra kerülő polgári kormány ugyanezen eszmeáramlatnak a talaján állva a 2000. évi CXLI. és a CXLIV. törvényekkel ismét megkísérelte kiteljesíteni azt a szövetkezeti megtisztítási folyamatot, amelyet az Antal-kormány kívánt megvalósítani, az eredmények mellett azonban az ehhez alkalmazott egyes eszközök (pl. az amúgy szövetkezetidegen üzletrész- tőke kezelésében az állami felvásárlás) tovább nyomták a kft.-vé alakulás irányába a meglévő szövetkezeteket. Ugyanakkor a kormányzati ciklus meghatározó lépése volt, hogy **1999-ben nyílt meg** első ízben jelentősebb összeggel **pályázat szövetkezetek létrehozásához és alapvető működéséhez** a földművelésügyi tárca keretéből, amikor a saját erőforrásuk kétszeres összegét nyerhették el a szövetkezők. A támogatás igénybevételének feltételei: minimálisan 8 fős taglétszám, a mezőgazdasági termelés, és a minimum öt éves működés felvállalása volt, valamint az, hogy alapszabályukban érvényesüljön a három legfontosabb szövetkezeti alapelv: nyitottság, önkéntesség, egy tag - egy szavazat. Ez a lehetőség nagy lendületet adott a hazánkban újfajta, ugyanakkor az Európai Unióban már hagyományosan jól működő szövetkezeti forma elterjedésének. A HANGYA újbóli életre keltésében e feltételek mellett az játszott szerepet, hogy az 1990-es évek második felében létrejött néhány olyan termelői közösség, amely a gróf Károlyi Sándor Szervezetfejlesztési Alapítvány projektjei és eszmei útmutatása révén a **dán szövetkezeti modell** megismerése után a **klasszikus szövetkezeti elvek alkalmazásával** alakultak meg. E szövetkezetek hozták létre 1998-ban a **HANGYA Szövetkezeti Együttműködést**. Az ösztönző kezdeti lépést azonban nem követték azok a rendeletek, amelyek a szövetkezetek beruházásait, pénzügyi stabilizálását támogatták volna olyan ütemben, ahogy az elvárható lett volna. Mégis nagy eredménynek számított, hogy 2000-re már több,mint 300 „újtípusú” szövetkezet jött létre. A jelző azért sokatmondó, mert lényegében a vázolt folyamatok következtében a „szövetkezet” szó önmagában a társadalmi tudatban nem volt egyértelmű. A **szövetkezeti rendszer** ugyanis eddigre Magyarországon – az agrárágazat egészéhez hasonlóan – **kétarcúvá vált**: egyfelől a szövetkezeti rendszert hangoztató, de lényegében tőkehasznosító társaságként működőkre és a kényszerükben – és nem feltétlenül meggyőződésük alapján – szövetkezőkre, akik valós marketing szövetkezeteket áhítva, zömükben folyamatosan csak a túlélés szintjéig tudnak eljutni. A szövetkezeti alapelvek következetes alkalmazásával létrejövő „újtípusú” szövetkezetek fejlődése a 2002. évi kormányváltás után megtorpant, míg a 2006. évi X. törvény felgyorsította a valós szövetkezeti alapú termelői összefogások felbomlását. Ez a törvény ugyanis

inkább arról szólt, hogy miként alakulhat át kft.-vé a szövetkezet, mintsem arról, hogy miként működjön szövetkezetként.

A gazdasági társasági forma elemeinek érvényesülése, a tag és a szövetkezet közötti tiszta gazdasági kapcsolatok szigorú érvényesítésének háttérbe szorítása nem csak a szövetkezeti törvényben, de az FVM által készített – a termelői közösségeket érintő - szabályozásokban (TÉSZ-ek, termelői csoportok elismerése, működési feltételeinek meghatározása) is teret nyert. Sajnos olyan anyagi erő, amely az 1990-es évek végén lökést adott a szervezetek gazdasági megerősödéséhez, az említett alakulási támogatáson kívül nem áll rendelkezésre, sőt később az EU-s felkészülést szolgáló SAPARD programban, illetve a 2004-2007 közötti fejlesztési programokban a gazdák szövetkezeti összefogásai a fejlesztési forrásokhoz való hozzájutásból is ki voltak zárva. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program ugyan végre teret enged a társulások működési feltételeinek, egyes fejlesztéseinek, azonban főleg ez utóbbinál a saját erő hiánya, a banki hitelezés kondíciói fékezik a folyamat kiteljesedését.

A jelen és jövő teendői

Milyen feladatok állnak tehát az élhető vidék megteremtése érdekében a 2010-ben kormányra kerülő polgári kormány előtt, mit tehet az állam, mit tehet a társadalom? E kérdésre jó választ ad a HANGYA története, amely a trianoni trauma után segített az ország, a vidék talpra állásában, példát mutatva egyidejűleg az állam és a társadalmi szereplők egymásra utaltságára és együttműködésére is. Nem feledhető, hogy ebben a folyamatban könnyebben adott elvi és eszmei zsinórmértéket az a **történelmi, társadalmi és eszmei folyamatosság**, amelyben összeilleszthető volt a liberális gondolkodás és a kereszténységi szociális eszmerendszer is.

Ma a **globális viszonyok** között, a **szocializmus eszmei, anyagi és morális örökség**ével terhelve, **húsz év vargabetűi** után másként fogalmazhatók meg ugyanazok a teendők, mint azt a XIX. századi elődök tették. A korba illesztetés miatt másként, de ugyanakkor azonosan kell meghatározni, azért, mert a **gondok gyökere is azonos. Az élhető vidék feltétele ugyanis korábban is, ma is a nagy társadalmi kontrasztok nélkül megvalósuló gazdasági prosperitás**, **amely jelentős hányadban (hangsúlyozva, hogy nem kizárólagosan!) a természeti erőforrások okán erősen függ az agrárágazati tevékenységtől.** Ezért tekinthető **kulcselem**nek a **mezőgazdaság** sorsa, és ezen belül az, hogy az ezen alapuló **értékteremtés** minél nagyobb hányada szolgálja a **vidéki népesség boldogulás**át. A múlt üzenete szinte készen adja a módszert: **szövetkezni** kell, hogy a **piaci kitettség**

helyett piaci részvételhez jusson az, aki a vidék fő lehetőségéből, a mezőgazdaságból kíván megélni. Az összefogásnak pedig azért indokolt szövetkezeti alapon megvalósulnia, és nem tőkehasznosítási elvre épülnie, mert csak ez a jogi forma teremtheti meg a nagy társadalmi kontrasztok kialakulásának megakadályozását, intézményhálózattá szerveződését (6)(7). Az 1990 utáni polgári kormányok eddigi törekvései többek között azért nem vezettek eredményre, mert ezt az alapösszefüggést nem tudták (akarták?) következetesen végigvinni, így a létrejövő szervezeteknek két világháború közötti HANGYA rendszerű erős hálózattá formálására nem volt esély.

Ebben a folyamatban mind az **állam**nak, mind az **állampolgárok**nak meghatározható a feladata, szerepe. A szövetkezet a tagok, a résztvevők olyan tagi egyenlőség elvére épülő társulása, amelynek összetartó ereje a **közösen felismert érdek**, tehát alapelv az **önkéntesség, az alulról építkezés**. A **tudatos és felelős egyének** szövetkezeti társulása nem magától alakult ki, abban a **morális környezet** mellett a **tudati felkészítés** is döntő szerepet játszik (a minta adott: Grundtvik püspök, Raiffeisen, Le Play munkássága, a népfőiskolák szerepe a vidéki népesség képzésében). Ezért egy erős szövetkezeti rendszer és hálózat alapvetően a benne résztvevő egyének, személyek döntésén, hozzáállásán nyugszik. Ezért látszólag a szövetkezetek ügyéhez az államnak semmi köze, az autonóm szövetkezetek függetlenek az államtól. Ugyanakkor minden függetlenség viszonylagos, hiszen mind az egyének, mind a szövetkezetek maguk is a piac, és az állam által befolyásolt gazdasági- társadalmi térben tevékenykednek. Korunkat jellemzi, hogy a neoliberális irányzatok révén uralkodóvá vált globális gazdaság eredményeképpen a társadalmi gondolkodást olyan mértékben beszűkítette a szűk tőkeérdekeltség és a látszólagos szabadság az ennek javaihoz való hozzáféréshez, hogy a valódi önérdekek felismerése korlátozottá vált. Az egyén korlátlan lehetőségének felcsillantása, a transzparencia csökkentési lehetőségei a **gazdasági társaságok anonim jellegével versenyelőnyt** jelent a demokratikus társadalmi ellenőrzés alatt működő **szövetkezetekkel szemben**. E versenyhátrány kiegyenlítése az állam feladata és érdeke, hiszen a szövetkezetek a maguk demokratikus és átlátható rendszerével a **társadalom demokratikus jellegét erősítik, ellenpólust képeznek a feketegazdasággal szemben, emelik a legális foglalkoztatást** (8). Az e területeken megteendő állami lépések főbb elemeit egy 1995-ben lezárult szövetkezetfejlesztési projekt tanulságait összegző cikk (9) 15 évvel ezelőtt – az akkori viszonyokra tekintettel - a következőkben fogalmazta meg:

„- gazdasági téren a feketegazdaságot ösztönző adórendszer reformja, a termelői hatékonyságot ösztönző szabályozórendszerek erősítése;

- a jogi környezetben az európai szövetkezeti elvek és gyakorlat következetes alkalmazása különösen a tulajdonosi és működtetési funkciók világos szétválasztása, a tulajdonos vállalkozók profitorientáltságának és a szövetkezet tagok irányába való non-profit jellegének világossá tétele, a tőkehasznosító elemekkel szemben a szövetkezeten keresztüli forgalmazás súlyának érvényesítése, a munkaszövetkezeti jellegből adódó elemek leépítése;
- a piaci kapcsolatokban az átláthatóságot elősegítő feltételek erősítése;
- társadalmi viszonyokban a demokratikus döntéshozatal iránti igény erősítése."

Sajnos az egykori összegzés gondolatai zömében ma is érvényesek különösen a szövetkezeti elvek érvényesülése, a piaci kapcsolatok, a feketegazdaság és a társadalmi környezet gondjait illetően. Mindezek aláhúzzák, hogy az állam pozitív hozzáállása nélkül nem várható valódi gazdasági és társadalmi közösséget megerősítő, vidékfejlesztést szolgáló szövetkezeti rendszerfejlesztés. A HANGYA Együttműködés ezért **három elem**et tart kiemelt fontosságúnak az **állami szerepvállalás** tekintetében:
- a szövetkezet jogi kereteinek az alapelvekhez igazítását, és versenyhátrányának kiegyenlítését;
- az agrár- vidékstratégián belül a piaci kimenet szövetkezeti preferenciájának ágazati prioritásként történő kezelését;
- a fentiekhez kapcsolódó intézményrendszer kiépítésének támogatását.

Mindezekre alapozva kezdeményezte a HANGYA Együttműködés – sajnos sikertelenül - azt, hogy az alaptörvény nyilvánítsa ki: „a **társadalmi közhaszna alapján az egyének önkéntes szövetkezeti együttműködése különös értéket képvisel**." Remény és ígéret van ugyanakkor arra, hogy a további törvénykezési folyamatokban a szövetkezeti törvény és további törvények (adózási, foglalkoztatási stb.) minél hamarabb tiszta és vonzó jogi feltételeket teremtenek meg a vidéki közösségek összefogására, társadalmi jelentőségükkel arányos érdekérvényesítésükre.

Tekintettel arra, hogy a vidéki gazdaság motorja az agrárágazat, a Vidékfejlesztési Minisztérium hatáskörébe tartozó intézkedéseknek külön is súlya van a vidék fenntarthatóan élhetővé tételében. Ezért a **Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégiá**hoz külön is javaslatot (10) nyújtott be a szervezet, amelynek ágazati kulcseleme a piaci kapcsolatok tekintetében elkövetett privatizációs mulasztások mai eszközökkel történő kompenzálása, törekedve a **feldolgozóipari fejlesztésekben a szövetkezeti prioritások** érvényesítése. E megfogalmazás elvi hátterében ott szerepel az a társadalmi elvárás, hogy **közpénzeket** csak a **közjót is szolgáló fejlesztésekre** fordítsa az állam.

Ugyancsak e dokumentumban kerül kifejtésre, - bár ez esetenként túlnyúlik a tárca hatáskörén, ezért **össz- kormányzati cselekvést** is feltételez - hogy mindezen fejlesztések csak akkor válnak hatásossá, ha a korábbi polgári kormányok alatti fejlesztések tanulságait levonva egy **intézményrendszer**, egy **hálózat kiépülés** keretében valósulnak meg e fejlesztések.

2010 júniusában vehette át a HANGYA Együttműködés a Magyar Örökség Díjat. A laudációt tartó dr. Nagy Bálint ezzel zárta gondolatait:

„A HANGYA, mint nemzeti örökség készen áll, és alkalmas arra, hogy ismételten a vidék megmentésének és fejlesztésének modellje legyen. Minden meg van hozzá, de három személy hiányzik
- Károlyi Sándor gróf, a nemzetmentésben szenvedélyesen elkötelezett és erre anyagi áldozattal sem fukarkodó, okos, kreatív, földesúr;
- Almási Balogh Elemér és Wünscher Frigyes mint két lábon járó rendszerelméletet adó szervezők, bámulatos meglátású üzletemberek.
A modell örökségi értékének felismeréséhez és alkalmazásának elindításához, ma nincs jótékony földesúr. Ezért bizony ezt a szerepet, a néppárti államnak kellene felvállalnia. Annál inkább, mert az eltelt fél évszázad jogilag elől kormányai politikai okokból elvettek annyit a vidéktől, hogy annak nagyon kis hányadából fel lehetne azt támasztani.”
Ez a HANGYA múlt üzenete, és ez a mai kor, a mai vidéki helyzet tanulsága is egyaránt!

Irodalom:
(1) A Nemzeti Együttműködés Programja. Országgyűlési Hivatal H147 irományszám (2010. május 22.)
(2) Antal József expozéja: A kormányprogram ismertetése a Magyar Országgyűlésben 1990. május 22. (Forrás: www.antaljozsef.hu)
(3) Hagen Henry: Szövetkezeti értékek és alapelvek megjelenése az EU tagállamok törvényhozásában. Szövetkezés 2004.évi 1-2 szám 30-47 old.
(4) Reprint kiadása az OMÉK 2011 alkalmából jelent meg a Magyar Örökség Díj-ban részesült HANGYA Együttműködés és a gróf Károlyi Sándor Szervezetfejlesztési Alapítvány gondozásában
(5) Anka László: A magyar agráriusok és eszméik. Valóság, 2005. 48. évf. 5. sz
(6) Mohácsi László- Szabó Zoltán – Szeremley Béla.: Agrárjövőnk nemzeti intézménye, a termékpályás szövetkezet . (Vidékfejlesztők Kiskönyvtára) 2000. Agroinform Kiadóház 206 oldal
(7) Szeremley Béla: Hiányzó nemzeti intézményünk: a termékpályás szövetkezés A Falu 2009. június

(8) Szeremley Béla: Miért közügy a szövetkezés? A Falu 2008. tél
(9) Szabó Zoltán: Korkép egy nemzetközi szövetkezetfejlesztési projekt tükrében. Gazdálkodás 1996. 2. szám 1-5 old.
(10) Szövetkezeti intézményrendszer stratégiai fejlesztésének indokoltsága és gyakorlati megvalósításának lépései (részanyag a VM 2020 stratégiához) www.hangyaszov.hu